

שם העבודה: הבדלים בתפיסת העצמי, בתפקוד חברתי, בהשתתפות בעיסוקים ובקשר

ביניהם בקרב מתבגרים עם פיגור בגיל 13-16 החיים בבית הוריהם לעומת אלו החיים

במסגרת מעונית

שנה : 2005

מס' קטלוגי : 525

שם המגיש : ארמה-בלנגה קרן

עבודת גמר לתואר מוסמך, החוג לריפוי בעיסוק, אוניברסיטת תל אביב

תקציר המחקר

תפיסת העצמי והתפקוד החברתי הנם מרכיבים משמעותיים בתהליך ההתפתחות של כל ילד, ובפרט אצל הילד עם הצרכים המיוחדים. תפיסת העצמי מאפשרת לילד לבנות את גוף הידע שלו ביחס לעצמו, ואילו יכולת התפקוד החברתי מאפשרת לו להתנהג בחברה בהתאם למוסכמות, ליצור קשרים חברתיים ולהסתגל לדרישות החברה. בהשפעת תנועת האי-מיסוד ועיקרון הנורמליזציה חלה ירידה בדיוור המעוני (מוסדי) ומעבר של אנשים עם פיגור לחיים בקהילה. השילוב בקהילה עשוי להשפיע באופן שונה על תפיסת העצמי, על התפקוד החברתי ועל ההשתתפות בעיסוקים. מטרת המחקר הייתה בדיקת ההבדלים בתפיסת העצמי, בתפקוד החברתי, בהשתתפות בעיסוקים ובקשרים בניהם בקרב מתבגרים עם פיגור שכלי בגילאי 13-16 החיים בבית הוריהם לעומת אלו החיים במסגרת מעונית.

המדגם כלל 38 מתבגרים עם פיגור שכלי בגילאי 13-16, ברמות פיגור קל ובינוני הלומדים בבתי ספר לחינוך מיוחד באזור הצפון והמרכז. עשרים המתגוררים בבית הוריהם ושמונה עשר החיים במסגרת מעונית.

הנבדקים נשאלו לגבי תפיסת העצמי באמצעות שאלון Tennessee Self Concept Scale- Second Edition (TSCS:2) ולגבי השתתפות והנאה מעיסוקים חברתיים באמצעות שאלון Children's Assessment of Participation and Enjoyment (CAPE). אנשי הצוות רואיינו לקבלת מידע על התפקוד חברתי באמצעות Vineland Adaptive Behavior Scales (VABS). בנוסף מולא שאלון דמוגרפי, הכולל מידע אודות המתבגר ומידע מהתיקים האישיים של הנבדקים.

השערות המחקר היו כי ימצאו הבדלים בתפיסת העצמי, בתפקוד חברתי, בהשתתפות חברתית ובמידת ההנאה מעיסוקים בין מתבגרים בגילאי 13-16 עם פיגור שכלי החיים בבית הוריהם לבין אלו

החיים במסגרת מוסדית, וכן כי ימצאו הבדלים באופי הקשרים בין המשתנים השונים בין שתי הקבוצות.

מרבית ההשערות אוששו. אומנם לא נמצאו הבדלים בתפיסת העצמי, בציוני הסכם של ההשתתפות החברתית ובמידת ההנאה בין הקבוצות. אך אחד הממצאים הבולטים הנו שמתבגרים החיים במסגרת מעונית היו בעלי תפקוד חברתי גבוה מאלה החיים בבית הוריהם. בנוסף, נמצאו הבדלים בקשרים בין המשתנים השונים בין הקבוצות. כמו כן נמצאו מספר הבדלים במשתני הרקע של הנבדקים, בעיקר לגבי הוריהם.

מניתוח ממצאי המחקר עולה הצורך להתייחס לריבוי האפשרויות החברתיות המוצעות לדיירים במסגרת המעונית. בהתאם לכך יש לפעול לפיתוח תוכניות למתבגרים עם פיגור, במסגרות דיור שונות, לשיפור התפקוד חברתי, הן בפעילויות פנאי והן בפעילויות קהילתיות. כמו כן, לאור העובדה ששתי הקבוצות השתתפו בפעילויות חברתיות בנוכחות מדריך או הורה יש לפעול לפיתוח תוכניות לעצמאות חברתית.

היצע העיסוקים הרב במסגרת המעונית מלווה לעיתים בהעדר בחירה אישית של הדיירים ואי לכך השפיע לכאורה על קיומם של קשרים שליליים עם תפיסת העצמי. ייתכן שלו ניתנה לדיירים במעונות זכות הבחירה מידת השתתפותם בפעילויות הייתה פוחתת, אך תחושת השליטה מתעצמת. בהסתמך על גישת הלקוח במרכז, יש צורך לשקול את העדפותיו ורצונותיו של הפרט ולבדוק את התאמתן לסביבתו ומשפחתו. בנוסף קיימת חשיבות למתן כלים למתבגרים להתמודדות במצבים בהם בחירותיהם אינן תואמות את רצון הוריהם או את רצון הצוות.

במחקרי המשך מומלץ לערוך מחקר איכותני שיתמקד בנושא תפיסת העצמי של המתבגרים באופן שיפחית מבעייתיות הרצייה החברתית. בנוסף ניתן להשוות בין דיווח המתבגר לגבי השתתפות חברתית לבין דיווח הורה/ מדריך בנוגע להשתתפות על מנת לבחון את מידת ההתאמה ביניהם ועד כמה הרצייה החברתית משפיעה על הבחירה של הנבדק להשתתף בפעילויות שונות. אך בראש וראשונה חשוב יהיה לבחון תוכניות התערבות להעצמה של מתבגרים עם פיגור החיים במסגרות דיור שונות.